

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D.KOA-069 назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021400 – Адабиётшиносӣ (6D021401 – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ)

Парвандаи аттестатсионии №__

Қарори шурои диссертатсионӣ аз 20.09.2023, №18

Барои сазовор донишҷӯ Абдурахмонов Маъдӣ Саидчалолович, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021400 – Адабиётшиносӣ (6D021401 – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ).

Диссертатсияи Абдурахмонов Маъдӣ Саидчалолович дар мавзӯи «Афкори адабию эстетикӣ маорифпарварон ва ҷадидон» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021400 – Адабиётшиносӣ (6D021401 – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ) дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA-069-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни (734003, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми декабри соли 2022, таҳти №308) аз 30-юми июни соли 2023, суратмаҷлисӣ №15 ба ҳимоя қабул гардидааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Абдурахмонов Маъдӣ Саидчалолович 13-уми майи соли 1991 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Соли 2013 факултети филологияи тоҷикӣ Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айниро аз рӯи ихтисоси забон ва адабиёти тоҷик бо дипломи «аълоҷӣ» хатм кардааст. Солҳои 2013-2015 зинаи магистратураи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айниро низ бо дипломи «аълоҷӣ» ва соли 2018 зинаи докторантураи муассисаи мазкурро бо муваффақият хатм намудааст. Фаъолияти кориашро моҳи ноябри соли 2018 ба ҳайси муовини декан оид ба корҳои тарбиявии факултети филологияи тоҷик ва ҳамзамон, ассистенти кафедраи назария ва таърихи адабиёти ДДОТ ба номи С.Айни оғоз карда, то моҳи августи соли 2020 дар ин вазифа фаъолият намудааст. Аз моҳи августи соли 2020 то сентябри соли 2022 дар вазифаи мудири шуъбаи кор бо ҷавонони донишгоҳ ва ассистенти кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филологияи тоҷик кор карда, аз моҳи сентябри соли 2022 то ҳол ба ҳайси сармутахассиси шуъбаи 2-юми донишгоҳ фаъолият дорад.

Диссертатсия дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ – Худойодов Аъзам Овлододович, доктори илми филология, профессори кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни.

Муқарризони расмӣ:

1. Одинаев Нурмахмад Сафарович – доктори илми филология, дотсенти кафедраи фанҳои гуманитарии Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон;

2. Бобомаллаев Илҳомҷон Чанобович – номзади илми филология, дотсенти кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **ба диссертатсия тақризи мусбат** пешниҳод намудаанд.

Муассисаи пешбар – Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби раиси ҷаласа – мудири кафедраи назария ва таърихи адабиёт, номзади илми филология Н. С. Шамсов, эксперт – доктори илми филология Л.М. Давлатбеков, котиби илми ҷаласа – номзади илми филология Ш.Э. Боев имзо гардида, бо имзою муҳри ректори муассиса, доктори илми филология, профессор Ж.Б. Гулназарзода ба тасвиб расидааст, қайд менамояд, ки диссертатсияи номзади Абдурахмонов Маъдӣ Саидҷалолович дар мавзӯи «Афкори адабӣ эстетикӣ маорифпарварон ва ҷадидон» ба талаботи бандҳои 31-37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илми доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021400 – Адабиётшиносӣ (6D021401 – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ) сазовор мебошад.

Муқарризон ва муассисаи пешбар бо дарназардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, интихоб ва таъин гардидаанд. Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевоситаи соҳаи адабиётшиносӣ буда, дар корҳои илмӣ таҳқиқоти фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур иртибот дорад.

Довталаби дараҷаи илмӣ доир ба мавзӯи диссертатсия 8 мақолаи илмӣ ба нашр расонидааст, ки аз ин 6 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд. Маводи интишоргардида нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмуни диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро собит менамоянд.

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илми тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1-М]. Абдурахмонов М.С. Ақидаҳои адабӣ-эстетикӣ Саидахмадхоча Сиддиқии Аҷзӣ / М.С. Абдурахмонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2017. – № 4/2. – С.181-183.

[2-М]. Абдурахмонов М.С. Муҳаммад Сиддиқӣ Ҳайрат – шоири ошӣқ / М.С. Абдурахмонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2017. – № 4/3. – С.204-206.

[3-М]. Абдурахмонов М.С. Ақидаҳои адабӣ-эстетикӣ маорифпарварон ва ҷадидон / М.С. Абдурахмонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2017. – № 4/4. – С.264-266.

[4-М]. Абдурахмонов М.С. Ақидаҳои маорифпарварии Мирзо Сирочи Ҳаким дар «Тухафи аҳли Бухоро» / М.С. Абдурахмонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2017. – № 4/5. – С.169-172.

[5-М]. Абдурахмонов М.С. Тарғиби илм ва мактабу маориф аз нигоҳи Тошхочаи Асири / М.С. Абдурахмонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2017. – № 4/7. – С.186-189.

[6-М]. Худойодов А.О., Абдурахмонов, М.С. Ақидаҳои адабӣ-эстетикӣ Абдуррауфи Фитрат / А.О. Худойодов, М.С. Абдурахмонов // Паёми Донишгоҳи омузгорӣ. – Душанбе, 2022. – № 6 (101). – С. 181-189.

II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмаа ва нашрияҳои дигари илмӣ:

[7-М]. Абдурахмонов М.С. Маорифпарварӣ: пайдоиш, ташаккул ва таҳаввули он дар адабиёти тоҷикӣ нимаи дуюми асри XIX / М.С. Абдурахмонов // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Ҳолиқ Мирзозода ва адабиётшиносии тоҷик дар асри XX» бахшида ба 30-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 90-солагии Донишгоҳи давлатии омузгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ ва 110-солагии доктори илми филология, профессор Ҳолиқ Мирзозода. – Душанбе, 2021. – С.216-228.

[8-М]. Абдурахмонов М. С. Нақши Абдуррауфи Фитрат дар таҳкими робитаҳои адабиёти тоҷикӣ узбек / М.С. Абдурахмонов // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Аз таърихи пайвандҳои илмӣ ва адабии халқҳои тоҷикӣ узбек: гузашта, ҳозира ва оянда» дар иртибот ба ифтихори 31-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 145-солагии сардафтари адабиёти муосири тоҷикӣ узбек Садриддин Айнӣ, эҳёи нави густириҳои робитаҳои иқтисодӣ, илмӣ-адабӣ ва фарҳангии Тоҷикистону Узбекистон. – Душанбе, 2023. – С.270-277.

Ба автореферати диссертатсия аз муассиса ва муҳаққиқони зерин тақризи ба шури диссертатсионӣ ворид шудаанд:

1. Тақризи доктори илми филология, профессори кафедраи адабиёти муосири МДТ «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б. Гафуров» Улмасзода Замира мусбат буда, дар он ба автореферати диссертатсия ду эрод гирифта шудааст:

- дар диссертатсия бештар ба паҳлӯҳои иҷтимоӣ таърихӣ пайдоиши чараҳои маорифпарварӣ тавачҷуҳ зоҳир гардида, ба ҷанбаҳои адабӣ эстетикӣ мавзӯ камтар пардохт шудааст;

- дар саҳифаҳо 10, 11, 16, 18, 20, 21-и автореферат баъзе хатоҳои имлоӣ, мантиқӣ ва техникӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба нафъи кор аст.

2. Тақризи номзади илми филология, мудири шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ Бехрӯзи Забехулло низ мусбат буда, дар он эроду пешниҳодҳои зерин манзур шудаанд:

- ба андешаи инҷониб, матолиби диссертатсия дар фароварди автореферат, яъне тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ бояд на кам аз шаш бандро фаро гирад, аммо муҳаққиқ ба чор банд иктифо намудааст;

- дар қисми асосӣ таҳқиқ, яъне боби дуюми диссертатсия «Нақши Аҳмади Дониш ва осори ӯ дар тағйири чараҳои адабӣ ва афкори адабӣ – эстетикӣ маорифпарварон ва ҷадидон» муҳтавои боб кашол ёфтааст, ки он ба хусни кор ҳалал

ворид намудааст. Хуб мешуд, агар ин қисмат дар автореферат ба таври фишурда оварда мешуд.

3. Такризи номзади илми филология, дотсенти кафедраи забони тоҷикӣ ва ҳуҷҷатнигории Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Шарипов Шариф дар маҷмуъ мусбат буда, дар он чунин норасоӣҳо зикр шудаанд:

- ба андешаи мо қисматҳои «Вазифаҳои таҳқиқ» ва «Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда» ба ҳамдигар мушобеҳанд;

- дар матни автореферат дар навишти баъзе калимаҳо, аз ҷумла аҳаммият (с.10), муллобача (с.11), чаҳорчуба (с.16), фарзан (с.18), аруз (с.20), муҳим (с.21) қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ риоя нагардидааст.

4. Дар такризи номзади илми филология, директори Муассисаи давлатии «Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилооти Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон» Аминов Абдулфаттоҳ дастовардҳои довталаб ва аҳаммияти назария амалии таҳқиқ таъкид гардида, ба автореферат ду эрод гирифта шудааст:

- мақсади таҳқиқи диссертатсионӣ дар 3 банд баён шудааст, ҳоло он ки диссертант имкон дошт, ки бандҳоро зиёд кунад, тақвият бахшад;

- муҳаққиқ дар таҳияи автореферат шояд ҳоксориро ихтиёр намудааст, ки қори анҷомдодаи худро аз нигоҳи шахси сеюм инъикос намудааст. ӯ дар ҷанд маврид «Диссертант дар ин бахши қор ... баррасӣ намудааст» - менависад. Ҳол он ки қорро худӣ ӯ анҷом додааст. Агар ба ҷои онҳо «... Мо ин мавзӯро баррасӣ намудем», ё ҳадди ақал ба таври умумӣ «... Дар ин бахши қор қалон мавзӯ баррасӣ шудааст» - менавишт, беҳтар буд.

Шурии диссертатсионӣ қайд менамояд, ки дар асоси иҷро қардани таҳқиқи илмӣ:

- докторант Абдураҳмонов Маъдӣ Саидҷалолович бо истифода аз назария ва равишҳои илмӣ-таҳқиқотии роиҷ ба омӯзиши афкори адабию эстетикӣ маорифпарварон ва ҷадидон пардохта, қори илмӣ аз нигоҳи адабиётшиносӣ арзишмандро **ба анҷом расонидааст;**

- дар адабиётшиносии тоҷик бори аввал ба ақидаҳои адабиву эстетикӣ маорифпарварон – Аҳмади Дониш, Қорӣ Раҳматуллоҳи Возех, Шамсиддини Шохин, Тошхочаи Асирӣ, Саидахмадхоча Сиддиқии Аҷзӣ, Мирзо Сирочи Ҳақим, Абдуррауфи Фитрат ва дигарон таваҷҷуҳи бевосита зоҳир шуда, тадқиқоти густардаи диссертатсионӣ сурат гирифта, афкори адабию эстетикӣ маорифпарварон **мушаххас шудааст;**

- заминаҳои иҷтимоӣ ва таърихӣ таҳаввули тафаккури адабию эстетикӣ дар нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX **муайян қарда шудааст;**

- омилҳои маънавӣ ва фарҳангии таҳаввули тафаккури адабӣ ва эстетикӣ дар охири асри XIX ва ибтидои асри XX **таҳқиқ ва баррасӣ гардидаанд;**

- ҷараёни маорифпарварӣ ва таносуби таъсири он ба афкори ҷадиди нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX **мушаххас шудааст;**

- накши Аҳмади Дониш ва осори ӯ дар тағйири маҷрои адабии нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX **собит шуда**, ашъори Аҳмади Дониш ҳамчун падидаи тозаи адабию эстетикӣ **баррасӣ ёфтааст**;

- навгарӣ ва суннатгароии адабии шоирон ва нависандагони нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX **таҳқиқ шудааст**.

Аҳаммияти назарии таҳқиқ ба он асоснок карда шудааст, ки омӯзиш ва таҳқиқи муқоисавии ақидаҳои адабиву эстетикӣ маорифпарварон ва ҷадидон дар фазои умумии адабиётшиносӣ дар баробари ҳаллу фасли масъалаҳои муайян намудани мафҳуми маорифпарварӣ, ҷадидӣ, накши нашрияҳои даврӣ дар тарғибу ташвиқи афкори маорифпарварон ва ҷадидон муайян кардани: а) афкори адабию эстетикӣ намояндагони ҷараёни маорифпарварӣ ва ҷадидӣ дар тазкираҳои нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX; б) мушаххас намудани ҷанбаҳои назарии афкори адабии маорифпарварон ва ҷадидони Осиеи Миёна; в) нишон додани навгарӣ ва суннатгароии адабии шоирон ва нависандагони нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX мебошад.

Натиҷаву хулосаҳои илмии бадастомада метавонанд ҳамчун маводи омӯзишӣ хангоми гузаронидани таҳқиқоти илмӣ дар самти омӯзиши таърихи адабиёти тоҷики нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX, матншиносӣ, назарияи адабиёт, сарчашмашиносӣ, робитаҳои адабӣ, баррасии ҷараёну нехзатҳо дар адабиёти ин давра истифода шаванд.

Дар ҷараёни таҳлилу баррасии мавзӯ аз афкори назарӣ ва таҷрибаҳои илмии донишмандону ховаршиносони маъруфи ватанию хориҷӣ, аз ҷумла, И.С. Брагинский, Е.Э. Бертельс, С. Айнӣ, Х. Мирзозода, Б. Ғафуров, З. Раҷабов, А. Мирзоев, Р. Ҳодизода, С. Табаров, М. Шукуров, А. Насриддинов, А. Сайфуллоев, М. Раҷабӣ, А. Маҳмадаминов, М. Имомов, М. Абдуллоев ва дигарон истифода шуда, андеша ва дастовардҳои илмии онҳо ҳамчун заминаҳои назарии таҳқиқ қорбурд гардидаанд.

Таҳқиқи диссертатсионии мавриди назар дар асоси методҳои таърихӣ, таърихӣ-киёсӣ, таҳлилии сохтори матни бадеӣ, шинохти сохторӣ ва бадеии жанрҳои адабӣ, равишҳои комплекси нақду сарчашмашиносию матншиносӣ, шарҳу таҳлили осори адабӣ навишта шудааст.

Аҳаммияти натиҷаҳои бадастовардаи доғалаби дараҷаи илмӣ дар амалия, чунин тасдиқ карда мешаванд, ки матолиби диссертатсия дар оянда метавонад на танҳо барои омӯзиш ва таҳқиқи муқоисавии ақидаҳои адабиву эстетикӣ маорифпарварон ва ҷадидон, балки дар ҳаллу фасли омӯзиши масъалаҳои мазкур дар адабиётшиносӣ имконият фароҳам оварад. Натиҷаву хулосаҳои илмии ба дастомада метавонад ҳамчун маводи омӯзишӣ хангоми пажӯҳиш дар самти таърихи адабиёти тоҷики нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX, адабиёти муосир, ҳамчунин, дар матншиносӣ, назарияи адабиёт, сарчашмашиносӣ, робитаҳои адабӣ, баррасии ҷараёнҳоро нехзатҳо дар адабиёти ин давра истифода шаванд.

Маводи таҳқиқии мавриди назар дар пажӯҳиши масъалаҳои ҳамгун, омода кардани барнома ва дастурҳои таълимӣ оид ба адабиёти нимаи дуюми асри XIX ва ибтидои асри XX, омода сохтани маҷмуаҳои ашъор ва мероси адабии адибони ин

давра мусоидат мекунад. Нуктаҳои муҳимми диссертатсия, сарчашма ва манобеи илмию адабии истифодашуда метавонанд дар тайёр намудани монографияҳои соҳавӣ васеъ истифода шавад.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки дар таҳқиқи диссертатсионӣ аз концепсияҳои илмӣ ва назарии адабиётшиносони хориҷию ватанӣ истифода шудааст. Дар маҷмӯъ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ аз дақиқияти маълумот, мутобиқат намудани ҳаҷми маводи таҳқиқ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқ, ҳаҷми интишорот ва интиҳоби методҳои таҳқиқ бармеояд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмиро дараҷаи дарки масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда, натиҷа ва хулосаҳои асосии қор, муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшуда ва мустақил ифода шудани нуқтаи назари ӯ нисбат ба мавзӯи таҳқиқ таъйид мекунад. Тарҳ, баррасӣ ва коркарду таҳлили мавзӯи диссертатсионӣ маҳсули фаъолияти чандинсолаи муаллиф мебошад. Муҳаққиқ бори нахуст афкори адабию эстетикӣ маорифпарварон, аз ҷумла Аҳмади Дониш, Қорӣ Раҳматуллоҳи Возех, Шамсиддини Шохин, Тошхоҷаи Асирӣ, Саидахмадхоҷа Сиддиқии Аҷзӣ, Мирзо Сирочи Ҳаким, Абдуррауфи Фитратро мавриди таҳқиқу баррасӣ қарор дода, нуктаҳои асосӣ ва хулосаҳои назариро ба шакли мақолаҳои илмӣ манзур намудааст. Ҳамчунин, саҳми шахсии довталаб дар баррасии мавзӯ ва масъалаҳои меҳварӣ ва коркарду тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ зоҳир меёбад. Мавзӯи мазкур бори нахуст дар адабиётшиносии тоҷик ба таври системанок ва густарда дар шакли диссертатсия аз ҷониби муаллиф мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA-069-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни аз 20 сентябри соли 2023 дар бораи сазовор донистани Абдурахмонов Маъдӣ Саидҷалолович ба дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021400 – Адабиётшиносӣ (6D021401 – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ) қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ 12 нафар, аз ҷумла 4 нафар докторони илм аз рӯи ихтисоси 6D021400 – Адабиётшиносӣ (6D021401 – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ) иштирок доштанд.

Дар овоздиҳӣ 12 нафар иштирок намуд. Аз 15 нафар аъзои ба ҳайати шурои диссертатсионӣ шомилбуда овоз доданд: тарафдор – 12 нафар, муқобил – нест, бетараф – нест, бюллетенҳои беътибор – нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илми филология, профессор

Солеҳов Ш.А.

Котиби илмии шурои диссертатсионӣ,
доктори илми филология

Курбонзода Р.Қ.

20.09.2023